

*Damen från sjön*



# *Damen från sjön*

dramatisering av Walter Scotts poem

av Christian Lanciai (2006)

## *Personerna:*

Ellen Douglas  
James Fitz-James  
Margaret Douglas  
Allan-Bane, klanen Douglas familjetrubadur  
Roderick Dhu, höglandets krigarhövding  
James av Douglas  
Malcolm Graeme  
Roderick Dhus och Douglas följesmän  
Eremiten Brian  
Murdoch, en vägvisare  
Blanche av Devan  
Herbert och tre andra tjänare i grönt  
en fångvaktare  
en vakt  
hovfolk

Handlingen utspelar sig i Skottland vid Loch Katrine och slottet Stirling under Jakob V:s regering på 1500-talet.

Copyright © Christian Lanciai 2006

Akt I scen 1. Ett mycket rustikt hem i Högländerna.  
Ytterdörren öppnas utifrån av Ellen, som visar in sin gäst.

*Ellen* Stig in, min vän! Vårt hus står öppet för dig med allt vad det kan dig att erbjuda.

*James* Min väna mö, du giver mig ditt eget hem och utan att ens veta vem jag är.

*Ellen* Här är vår sed i Högländet att först få gästen väl tillfreds och hemma innan vi alls börjar ställa några frågor.

*James* Din gästvänlighet är omotståndlig, och jag ser mig nästan tvingad till att acceptera den. *(Med detsamma han stiger in ramlar ett präktigt svärd ner ur en skida ovanför dörren där den varit uppslängd på en hjorttrofé. Svärdet dansar ner framför James fötter. Han stannar till, betraktar svärdet och lyfter sedan upp det och prövar det.)* Här är en varning. Någon annan hälsar mig välkommen med ett tyngre språk än du, min sköna Ellen. Jag vet ingen som kan svinga ett så präktigt svärd som detta utom en.

*Ellen* Jag är hans myndling, men själv är han borta. Det är slarvigt av honom att slänga upp sitt svärd så vårdslöst så att det kan falla ut ur skidan och så sära

första bästa gäst som stiger in! (*tar hand om svärdet och återställer det i skidan och ställer dem utom räckhåll.*)

*Margaret (kommer in)* Har du en gäst med dig, min Ellen?

*Ellen* Ja, det måste vara den förnäma främlingen som Allan-Bane såg för sig i sin syn, som vi befalldes att ta väl om hand på alla sätt.

*Margaret* Hur kom han hit?

*James* Ack, tillåt mig förklara mig. Jag och mitt följe jagade en hjort, men hjorten var för snabb och slug för oss, och både hundarna och mina följeslagare blev efter. När jag envist fullföljde min jakt helt ensam lyckades den tappra hjorten spränga hästen för mig, så att jag blev tvungen att där lämna min kamrat, den trogne springaren, åt kråkorna.

*Ellen* Det var den sprängda hästen Allan-Bane såg.

*Margaret* Ni är alltså då lägländare?

*James* Och fann mig lurad upp hit till höglandet av mig själv, min iver, envishet och fanatism. Och som jag ej var hemma här var jag helt vilsen tills jag hörde denna sköna röst från sjön, som trodde att mitt buller kom från någon Malcolm eller hennes far.

*Margaret* Ert namn?

*James* Fitz-James, med även James som förnamn.

*Margaret* Allan-Bane ser aldrig fel. Han såg att ni var en förnäma högboren adelsman och visste vad han sade när han bjöd oss ge er allt.

*James* Jag tackar er av hjärtat.

*Margaret* Men ni måste vara färdig efter jakten, som ni måste ha bedrivit flera mil.

*James* Jag drev min häst i döden med min hets och slungade mig själv i främlingsland alltmedan endast hjorten triumferade.

*Margaret* Han är av Höglandet och har sin frihet här, liksom vi alla som här bor och lever.

*James* Utan tvekan är er överväldigande gästfrihet ett tecken på er frihets sundhet.

*Margaret* Ja, vi lever rätt som lever fritt. Ni kan få sova här på fällen framför brasan. Det är husets varmaste och trivsammaste ställe.

*James* Det är mera än vad jag förtjänat.

*Ellen* Var nu ej så blygsam. Vi behandlar alla främlingar på samma sätt.

*James* Jag kan blott tacka er av hjärtat. Jag är helt slut, märker jag nu, efter pärsen efter jakten och er lugnande förplågnad.

*Ellen* Vi är alla trötta. Kom, mor. Låt oss låta främlingen få dra sig i sin ensamhet tillbaka för att finna lugnet i behagliga och välgörande drömmar.

*(Damerna drar sig tillbaka.)*

*James (slår sig ner på fällen)* Drömmar! Vilka drömmar kan väl resultatet bli av detta? Svärdet som välkomnade mig med en varning, Ellens blickar, utseende och avslöjande pläd, och husfruns sätt och värdighet – allt talar blott om Douglas, Douglas, Douglas! Mitt livs plågoande i form av ett ständigt sämre samvete och kval för allt jag kostat andra blott genom att vara vad jag är – mitt öde har fört mig till Douglas eget hem, som hans familj har öppnat för mig generöst och utan villkor, den som de mest skulle ha skäl nog att önska död! Nåväl, om jag på något sätt det kan skall jag för Ellens skull i framtiden försöka återställa något av allt det jag brutit och den känsliga balans i deras och i högländarnas liv som endast jag har rubbat. Kom, mardrömmar! Låt mig drömma om min oförsonlige vän Douglas! (*sträcker ut sig. Scenen slocknar.*)

Scen 2. Vid stranden.  
Ellen och Allan-Bane.

*Ellen* Du varnade för honom men bad oss ändå se efter och omhändertaga honom väl.

*Allan-Bane* Ja, för säkerhets skull, men det hade ändå varit bättre om han aldrig kommit. Det enda vi känner om honom är att han bär med sig en hemlighet, och hans antagna namn är säkert antaget bara – det säger ej något alls om vem han är, medan alla ordentliga ärliga människor har ett familjenamn.

*Ellen* Han verkar dock kultiverad och artig och har inget ont i sitt sinne, och det stämmer säkert allt vad han berättar om hur han kom hit – den försmädliga hjortjakten, hästen som sprängdes som du själv fann, och hur han aldrig förr varit här.

*Allan-Bane* Han är lågländare och det är illa nog och tillräckligt för att väcka alla de djupaste misstankar. Vänta dig ofärd av lågländarhöglater. Det är allt vad jag kan säga.

*Ellen* Men jag hör bekanta och krigiska rop ifrån sjön.

*Allan-Bane* Det är Roderick Dhu med sitt anhang.

*Ellen* Min friare, som jag är tvungen att gifta mig med, fastän jag älskar Malcolm allenast.

*Allan-Bane* Vår hövding den hårdföre Roderick Dhu dominerar Högländerna fullständigt med sin hårt länge tillkämpade makt. Att han friat till dig måste kräva ett ja, ty ett nej vore omöjligt. Han skulle ta dig ändå.

*Ellen* Jag får se det så ljust som jag kan. Endast han kan besegra lågländarna och kanske äntligen ge vårt hus Douglas tillbaka sin rätt.

*Allan-Bane* Det är så du får se det, och Roderick Dhu är som nu allra starkast och ämnar i ditt namn dra ut i avgörande strider mot lågländargodtycket. Om han besegrar dem kan du bli drottning av Skottland.

*Ellen* Jag stannade hellre här uppe bland bergen och jagade med Malcolm Graeme.

*Allan-Bane* Tyvärr, Ellen, måste man avstå från sitt eget bästa för de flestas bästa.

*Ellen* Jag tvivlar på att vi kan veta vad som är det bästa för alla, men vårt eget bästa vet vi alltid säkert. Att satsa på de flestas bästa är därför ett osäkert kort, medan om man kan uppfylla sin egen lycka har man bättre möjlighet att sprida och överföra den lyckan till andra.

*Allan-Bane* Du kanske har rätt. Men jag fruktar ett hot mot vår lycka i främlingens vistelse här, då han mycket väl kan vara spion för regeringen.

*Ellen* Han är för ärlig för sådant. Och vi har ej någonsin haft hemligheter för någon. Här finns ingenting alls att utspionera.

*Allan-Bane* Hans närvaro är bara det illavarslande, särskilt med tanke på din faders svärds reaktion på hans inträde här i vårt hus.

*Ellen* Pappa har alltid varit så vårdslös med svärdet.

*Allan-Bane* Likväl föll det aldrig ut förrän en lågländarfrämling med hemligt bagage oinbjuden steg in över tröskeln.

*Ellen* Vi lyssnar till dig, Allan-Bane, och vi hör dina råd och försöker att lyda dem, även när de är som dunklast och dubblast.

*Allan-Bane* Här kommer nu Roderick Dhu. Tag emot din tillkommande friare väl, jungfru Ellen, ty han kanske inte blir långvarig.

*Ellen* Allan, din mening är dunklare och mera dubbel än någonsin.

*Roderick (inträder, en stor ståtlig men brutal krigarhövding)* Var hälsad, sköna jungfru, och min tillkommande, som jag hoppas. *(kysser henne på handen men grovt.)*

*Ellen* Borde ni ej först av alla hälsa på min far?

*Douglas (en värdig och ädel medelålders man, träder in med den unge Malcolm)*

Min frände, välkommen till vår exil här på vår ö så fjärran från all civilisation och politik som möjligt.

*Margaret (kommer ivrigt fram och hälsar)* Roderick, välkommen, Högländets och Skottlands framtids hopp!

*Roderick* Det hoppas jag minsann få infria, men icke utan er hjälp, Douglas.

*Douglas* Det är något som vi måste diskutera.

*Ellen (ser Malcolm i Douglas följe, flyger honom om halsen)* Malcolm Graeme, min hjälte! Men var har du hållit hus så länge?

*Malcolm (en grann ung man med alla goda egenskaper)* Kära Ellen, var jag än har varit har jag bara sysslat med att längta efter dig. Som väl var hade jag din far att tillgå.

*Roderick (till Douglas)* Det är mig hon borde omfamna och hälsa så spontant, ej den där strunten till uppkomling.

*Douglas* Han är lika outhärlig för vår framtid som ni själv, Sir Roderick. Men kom nu in och deltag i vårt gille, så att vi får bjuda er på allt vad vi förmår av gästfrihet. Mor Margaret har färdigt dukat taffeln och iordningställt banketten, som allenast saknar er och era män, Sir Roderick.

*Roderick* Som vanligt, Douglas, överträffar du all ädelhet som din familj i sekler redan har representerat.

*Douglas* Om jag gör det har jag lyckats i mitt uppsåt att förpläga mina gäster. Nu till bords, kamrater, alla! Ölet väntar oss, och sedan ousquebaugh!

*(Alla drar upp till huset. Roderick och Malcolm blänger åt varandra när Ellen håller sig i närheten av Malcolm och skyggt betraktar Roderick. Allan-Bane går sist ut efter dem med tunga steg.)*

### Scen 3. Gillet.

Alla njuter av förplägnaden, och stämningen är god.

*Roderick (reser sig med sin bägare)* Som vanligt, Douglas, har du överträffat inte blott dig själv men allt vad vi förväntat oss av din förträffliga och oerhörda gästvänskap. Det är en ära för oss att ha dig till frände och till bundsförvant, och därmed ville jag ta tillfället i akt för att befästa vårt förbund med att högtidligen utfästa mig med trohet till ditt hus på livstid med att härmed i så många vittnens närvaro besvara dig om att nu äntligen få löfte om din dotters hand. Jag måste insistera på mitt frieri och framhålla omöjligheten för dig att avvisa detta, då vi måste bli förenade i äntlig uppgörelse med den högmodige kungen.

*(Malcolm reser sig upprörd, Ellen lugnar honom och får honom att sätta sig igen. Douglas reser sig.)*

*Douglas* Frände, det är inte första gången som du friar till min dotter, men då du nu gör det så demonstrativt så måste jag nu äntligen ge svar på tal. Ej någon äger att bestämma över vem min dotter skall ha till sin man förutom Ellen själv, och även om jag ville ha dig till min svärson skulle jag ej någonsin ha rätt att giva bort min dotter till en man hon inte kunde älska. Hon har sista ordet, och jag har ej ens det första. För det andra kan jag aldrig draga ut i härnadståg med dig mot kungen. Han stod under mitt beskydd som prins, jag lärde honom idrotter och kämpalekar, jag var som en far för honom, och du kräver att jag går i krig mot honom. Aldrig, är mitt enkla svar, vad

än han må ha gjort som kung i förfördelning av vår klan. Jag håller mig då hellre i exil och drar mig oförmärkt tillbaka i ett kloster, glömmet namn och ära och blir eremit, än att jag deltar ens med något ord mot kungen.

*Roderick* Föredrar du då att kallas feg av friskare högländare och klaner, som ej kräver mer än rättvisa och rätt?

*en krigare* Det är ej feghet. Det är bara rädsla, ty han har en kungens spion här gömd och härbärgerad i sitt hus.

*Ellen (reser sig)* En främling och en gäst är helig och i gästvänskapens fristad. Ingenting kan röra honom, och om han är främling är det ej bevis för att han är en spion. Tvärtom, som vilken främling strandsatt i ett vilt land av rebeller och brutala krigiska bråkmakare är han så utsatt och oskyldig som ett barn, och vi har ingen rätt ens till att ställa honom frågor. Han får vara den han är i fred, Gud vet hur oskyddad han är, och vår plikt som hans värdfolk är att skydda honom emot allt. Beträffande ert frieri, Sir Roderick, så tackar jag för äran att få vara åstundad och älskad av er, men jag kan ej någonsin uppamma någon känsla för er, då ni genom er härsklustna hårdhet utgör motsatsen till allt vad jag har funnit älskvärdt i en annan. Och ni har ej någon rätt att ens försöka tvinga eller pressa min familj med er i kriget.

*Roderick* Ingenting kan stoppa kriget, jag har redan skickat ut till klanerna det brinnande budkavelskorset, och det hade varit klokare av er familj att ställa upp här för vår rätta sak än att bli överkörda och åsidosatta med förakt av både kungen, läglandet och era egna höglandsfränder.

*Malcolm (reser sig, upprörd, kan inte hålla sig längre)* Och vad har ni väl för garantier att ert uppror skulle lyckas, folkförledare och maktspråksbuse? Hur kan ni väl garantera att ni inte bara leder alla era män i döden? Och vad är er rätt förutom självhävdelsebegär och egoism?

*Roderick* Din valp, så talar man ej till en hövding! Det är bäst att vi gör upp nu genast! Låt oss se vem som förtjänar bäst den ljuva Ellen! (*drar fram sin väldiga stridsyx, och Malcolm drar genast lika stridslystet fram sitt svärd.*)

*Douglas* Stopp! Den första som här lyfter något vapen för att skada någon annan är min fiende för evigt! Kontrollera er! Ni bryter båda emot gästvänskapens heligaste lag med att som gäster dra fram vapen för att strida i ert värdfolks eget hus!

*Roderick (rasande, lägger bort yxan)* Jag finner det omöjligt att förbli här kvar. Min frände, vi förblir försvurna bundsförvanter vare sig du deltar med oss i vårt rättskrig eller inte. Men vi lämnar dig och din familj i fred då uppenbarligen ni ej vill veta av oss.

*Douglas* Vi förblir er trogna såsom vänner och vår konung trogna som hans undersåtar.

*Roderick* Du som lidit mest och förödmjukats mest av honom! (*går förtrytsamt med sina män.*)

*Malcolm (till Ellen)* Ett sorgligt slut fick detta gästbud. När denne vilde hövding skickar runt sitt klanbudskap med brinnande budkavelskors som uppfordran till krig skall min familj och klan ej bli väl sedda men utsättas kanske för förföljelse som illojala. Det är bäst jag ger mig av till dem och sätter dem i säkerhet tills vidare.

*Ellen* Du lämnar oss i nödens stund?

*Malcolm* Den nödens stund som fört oss närmare tillsammans än vad någon välfärd kunde. Denna skilsmässa, min älskade, är bara ett preludium till vår framtid och vår kärlek. Båda äger vi att först och främst ta hand om våra egna för att sedan, när vi överlevt, få även ägna oss åt djupare väsentligheter.

*Ellen* Alla kriser kommer bara för att övergå i bättre tider.

*Malcolm* Det är det jag menar. (*Ellen störtar sig gråtande i sin faders famn.*)

*Douglas* Ellen, all vår trygghet ligger i det enda faktum att vi håller oss oskyldiga och hederliga.

*Malcolm (till Allan-Bane)* Farväl, du trognaste av hjärtan, din familjs och klanens själ och tröst! Jag lovar dig, att jag skall aldrig ge mig förrän jag har tillkämpat oss alla rätten hos vår konung att familjen Douglas än en gång skall få sin rättmätiga ställning. Härdföre Sir Roderick har ingenting att kräva av oss, och vi är ej skyldiga hans pretention det minsta. Säg det till honom, ty dig skall han, som alla, lyssna till, ty endast du når fram till hårda skotska hjärtan med din sång. Förbli vår tröst, min gode Allan-Bane, när tragedin slår till och jorden skälver i sin undergång.

*Allan-Bane* Musiken liksom sanningen skall aldrig tystna.

*Malcolm* Fortsätt så. Farväl. (*avviker. Ellen står kvar i sin faders famn. Douglas tröstar henne. Margaret suckar och börjar röja efter allas plötsliga uppbrott.*)

Akt II scen 1. Vid stranden igen.

Hövdingarna samlas kring en lägereld och eremiten Brian.

*Brian* Eden är svuren, och den är fördömd som den bryter! Vårt heliga krigsförbund gäller tills kriget är vunnit och slut, och om någon förrän det är genomfört bryter förbundet och eden så vare han och hans familj uteslutna ur klanernas samråds gemenskap för alltid och mest att betraktas som fredlösa utkastade och föraktliga ovärdiga parasiter på Skottlands okränkbara stolthet och höghet och ära! Varenda familj och klan till vilka brinnande korset sänds runt med dess maning till krig måste delta och ställa upp eller gå under och drabbas av edens förbannelse!

*Roderick* Du gormat tillräckligt, fanatiska helige man. Du har genomfört riterna, vi fattar budskapet, det torde stå klart för alla då det ej kan missförstås, så lät oss dra ut i kriget, förena oss, organisera oss och sätta digert i gång.

*Brian* Han har talat, den väldige Roderick Dhu.

*Roderick* Vi har lyssnat tillräckligt. Till saken!

(*Alla bryter upp.*)

(*När alla försvunnit träder Ellen ensam in i sin pläd i brasans sken.*)

*Ellen* Krigsgalningarna har försvurit sig åt blod och död och åt vanvettets uppror och våld hetsigt anförda av en förryckt eremit som levt ensam i hela sitt liv och som bara förstår sig på riter och på rituell fanatism. Vilka blådårar är de ej, ömkliga stackars banditer, som hänger sig sanslöst åt våldet blott för att förstöra sig själva. Och en av dem friade till mig och älskade verkligen mig, ville ha mig och vinna mig för att därmed desto ursinnigare utmana sitt öde och hänge sig åt en för tidig och vanvettig död. Och jag kan bara ömka mig över en så fåfång hjälte. Det kan bara sluta hur illa som helst.

Och vad är rätt i detta? Jag vänder mig till den högheliga jungfrun, som själv fick se sin ende son bli offentligt avrättad för ingenting, för männens ondska och för politikens förryckthet och sjuka system, för den romerska maktens förödande dödlighet. Jungfru Maria, vad är rätt i detta? Har jag handlat rätt i att lämna den våldsamma hövdingen åt hans personliga blindhets förbannade öde? Har jag handlat fel i att avvisa hans generösa och tappra men skrämmande kärlek? Är vi, klanen Douglas, då verkligen fega i min faders klokhets att hålla oss utanför våldet och splitet? Det känns som att det då är vi som i avskyvärd distansiering grymt offerar den initiativrike Roderick Dhu och hans män åt krigsgudens ohyggliga cyniskhets

altare. Har jag gjort fel? Är jag skyldig till Rodericks död? Det får jag aldrig veta.  
(sätter sig vid elden)

*Roderick (har visat sig långt ovanför, lyssnande)* Nu får aldrig jag mera höra den ljuvaste rösten, min själs enda ljus. Jag drar ut i kriget och får kanske aldrig mer njuta av frid eller fred, ty mitt öde är orons och stormens och våldets och ofärdens framfart i blindo med mänskopassionernas ostyrbarhets turbulenser som verktyg för blind egoisms och förtvivlans ohyggliga rättshaveriers ursinniga vansinnes sinnesförmörkade hatraseri utan ände. Min Ellen, jag trodde ett ögonblick att kanske du kunde rädda mig, men nu kan ingenting rädda mig och minst av alla jag själv.  
(drar sig bedrövad ut.)

*Allan-Bane (kommer fram till Ellen)* Var tröstad, Ellen. Han är väl omhändertagen, och din faders ädelmod är tvunget att beveka vilket stenhjärta som helst.

*Ellen* Dock är han fången, och en fri själ som min Malcolm kan liksom en fågel blott försmäcka i en bur.

*Allan-Bane* Om din far träder fram inför den konung, som han själv uppfostrat, för att erbjuda sig själv som fånge i sin frändes ställe, måste kungens hjärta smälta och befria bägge.

*Ellen* Käre Allan, i din trubadursvishet är du så blåögd som den mest naiva nunna som ej någonsin fått känna något annat av än säkerhet och trygghet. Det är krigstid nu, och lagen själv är satt på undantag. Naturligtvis har kungen inget annat val, när pappa frivilligt ger sig som pant, än att behålla både honom och min Malcolm fast i fångenskap åtminstone så länge kriget varar.

*Allan-Bane* Ändå ser jag skäl för min blåögda optimism.

*Ellen* Det är på lång sikt i så fall.

*Allan-Bane* Vi skalder lever endast långsiktigt för framtiden.

*Ellen* Ni lever bara i er egen värld och ägnar er åt blott att odla önsketänkande att därmed slå blå dunster i de lättbedragna lyssnare som gärna tar på allvar vad som helst som bara låter bra.

*Allan-Bane* Här kommer nu vår farlige okände främling.

*James (inträder)* Ellen, mina egna har nu funnit mig, och jag har fått en pålitlig vägvisare att följa mig tillbaka och har kommit för att bjuda dig farväl.

*Ellen* Du kan ej färdas nu. Höglandet är i uppror, och en klar lågländare som du har endast fiender att vänta överallt.

*James* Jag måste ta den risken, och jag litar på min tur.

*Ellen* Du är då lika blåögd och naiv som Allan-Bane om inte mera.

*James* Ellen, kom med mig till större säkerhet än här. Jag kan erbjuda dig en säker hamn på Stirlings slott tills dessa orostider rasat färdigt. Du kan aldrig finna något säkrare än mitt beskydd.

*Ellen* Och skulle jag då överge de mina och mitt ansvar?

*James* Din familj är fredlös sedan länge, ni har levt som flyktingar i lönndom i exil här alltför länge här på ön, och dessutom så hotas ni av ovänskap från även Rodericks krigsgalna skaror för att ni har vägrat ta parti för honom. Kom med mig till Stirling, och med tiden skall ni alla återfå er frihet, både din far Douglas och hans frände Malcolm Graeme.

*Ellen* Om det är sant så är det lika bra jag stannar här. Ni ber mig att förtro mig åt en okänd riddare, och vad har jag för garanti att jag kan lita på hans fullständigt okända avsikter med mig? Ni har fått allt av oss, men vi har aldrig litat på er och kan aldrig göra det, hur mycket ni än kunnat lita på vår protektion. Min vän, om ni vill ge er ut i laglöst land och tror er där nog säker att ta ansvar för en



jungfrus liv, som hotad är och i en svår situation, så är ni mer naiv än alla andra. Var naiv men för er själv, jag måste stanna här.

*James* Farväl då, Ellen, och ursäkta min påflugenhets.

*Ellen* Ni menar säkert väl.

*James (tvekar, kommer tillbaka)* Ett sista erbjudande kan jag komma med. *(tar av sig en ring)* Den ringen här fick jag av konungen en gång för en livsviktig gärning som jag tjänat honom med. Han är mig skyldig en hel del. Om någonsin ni finner er i något trångmål, bär fram ringen för min kung, och han skall hörsamma er önskan vad den än må vara.

*Ellen* Denna gåva verkar ärlig, och jag tackar för den. *(tar emot ringen och sätter den på sitt finger.)* Jag skall minnas er med tacksamhet, Fitz-James.

*James* Och jag skall minnas er med värme, jungfru Ellen. Nu farväl igen en sista gång. Min vägvisare väntar. *(bryter upp)*

*Ellen* En sällsam man med många hemligheter. Kanske någon gång att man får veta någon av dem.

## Scen 2. Ett pass i bergen.

*James* Gå före, du. Jag litar inte på dig.

*Murdoch* Vi har ingenting att frukta. Vägen är fullkomligt säker.

*James* Varför ger du då ifrån dig sådana absurda rop?

*Murdoch* Blott för att skrämma bort de eventuella rovdjur och asfåglar som kan finnas här.

*James* Vem sände dig egentligen?

*Murdoch* Jag är betraktad som en pålitlig trotjänare av alla.

*James* Ja, för alla ni högländare men knappast för en främling och en utböling som jag.

*Murdoch* Ni faller offer för er egen misstänksamhet. Ni ser spöken här på ljusa dagen. *(Blanche av Devan kommer fram bakom passet.)*

*James* Är det där ett spöke?

*Blanche (klädd i vitt med stort vitnat utslaget hår och vilda blommor i håret)*

Ja, jag är ett spöke, hängande i en skör träd och pendlande i ingenstans i Limbo mellan dödens skuggor och de mördades fantomer, som skall spöka jämt evinnerligen dag och natt och skymma ljuset för var man och mördare med dåligt samvete för evigt!

*James* Vem är hon?

*Murdoch* Det är den stackars galna Blanche av Devan. Hennes make mördades på vägen till sitt bröllop. Bruden ser du här.

*James* Hon vigdes alltså aldrig och står därför brud i evighet och har för länge sedan överlevt sig själv och levt för länge. Stackars människa.

*Blanche* Jag vet vem du är, tappre främling, som dig vågar ensam upp bland högländernas skurkar och banditer. Jag var lågländsfullblod som du själv, och liksom du var även min tillkommande på väg till bröllopet helt klädd i Lincolngrönt när han blev mördad av Sir Roderick och hans banditer för att han stod upp och vågade försvara sig, sitt liv och rätt, när han blev ansatt av Sir Roderick.

*James* Så din man mördades av Sir Roderick Dhu.

*Blanche* Och han har aldrig fått upprättelse.

*Murdoch* Nog pratat. Riddare, ditt sällskap väntar där på andra sidan passet. Om du vill nå hem förrän det mörknar hinner du ej disputerat med förryckta häxor.

*Blanche* Tro ej på honom. Jag vet nog vad som finns där bakom passet, jag. Förrädare och bakhåll, som blott väntar på att få förgöra främlingen och lämna honom som hans häst åt gamarna!

*James* Förrädare! Jag visste det! (*drar sitt svärd*)

*Murdoch* Du kommer inte undan, vem du än må vara. (*börjar fly och avlossar en pil mot honom, som missar och träffar Blanche i bröstet.*)

*James (hinner upp honom)* Niding, som i blindo mördar oskyldiga kvinnooffer för ett vettlöst maskulint godtycke! (*stöter sitt svärd genom honom.*)

*Blanche (döende)* Hämnas mig, du gröne främling!

*James* Gärna, stackars Blanche, om jag blott en gång finge möta denne Roderick i envig.

*Blanche* Det var han personligen som mördade min brudgum, som alltsedan dess öronbedövande har skrikit till mig från sin andra sidan graven på rättmätig hämnd för att han i berätt mod mördades för ingenting!

*James* Olyckliga tidlösa brud, jag är ditt enda vittne till din egen orättvisa och förtidiga martyrdöd.

*Blanche* Jag är tacksam som fick ta emot den pil som ämnad var för dig. Nu får jag äntligen förenas med min make, men jag lämnar dig som vittne kvar att hämnas på de levande.

*James* Jag ätar mig blott Sir Roderick Dhu. Om endast han blir likviderad blir det möjligt för hans följesmän och samtliga kamrater att bli upprättade och benådade.

*Blanche* Vem är du som kan lova sådant?

*James* Blott din hämnare.

*Blanche* Jag tackar dig på förhand. (*dör*)

*James* Olyckliga villrådiga brud, jag skär här av en lock av ditt nerblodade jungfruliga sorggrättna hår och lägger den tillsammans med din makes för att en dag doppa båda i Sir Rodericks.

*(Sir Roderick uppenbarar sig från andra sidan passet.)*

*Roderick* Vad ser jag här? Ni måste vara den där gröne riddaren som ingen känner men som alla talar om. Vad har ni råkat ut för?

*James* Min anvisade vägvisare, som ligger här, blev upptäckt som förrädare när han försökte mörda mig men dödade i stället denna stackars gamla kvinna.

*Roderick* Så då mördade du honom?

*James* Inte kunde jag ju låta honom slippa undan. Men vem är ni själv?

*Roderick* En vandrare bland bergen som ni själv men höglandsfullblod och anhängare till Sir Roderick Dhu, i motsats till er själv. Är ni hans vän eller hans fiende?

*James* Hans fiende.

*Roderick* Jag varnar er. För varje ord mot honom som ni talar har jag rätt att döda er. Men här bland höglandsbergens frihet råder ädelmodets lag. Ni är en främling här, och som jag här är hemma är jag skyldig göra vad jag kan för er. Jag skall i nåd er visa vägen, om ni anbefaller er åt mig, i stället för den där misslyckade vägvisaren som bara kunde mörda gamla kvinnor.

*James* Ert förakt för honom delar jag och högaktar jag er för.

*Roderick* Om ni inte var så tydligt lågländare skulle jag ponera att vi var av samma blod och lika ädelt blod.

*James* Jag har ej något otalt med er.

*Roderick* Och ej heller jag med er. Så låt oss vara vänner, (*sträcker fram sin hand,*) så länge jag är skyldig er att hjälpa er till rätta.

*James* Gärna det. Vi står ju faktiskt på gemensam grund då ingen av oss vet det minsta om den andra.

*Roderick* Låt oss utnyttja det tillfället, att ingen av oss nu egentligen är någon.

*James* Ja. (*tar äntligen hans hand.*)

*Roderick* Så är vi bröder för idag och för i natt. Du skall få dela med mig av min måltid, och vi skall ha samma pläd som täcke för i natt, som bröder, och tillsammans sova fromt och dela samma goda drömmar. Passar det?

*James* Det passar. Mer och mer jag lär mig känna, respektera och värdera detta högländs fria själ och ädelmod och heder.

*Roderick* Det är meningen. Ni låglandsfolk har mycket värdefullt att lära av vår okränkbara frihets hederskod.

*James* Jag måste lita på er, ty jag har ej något annat val.

*Roderick* Precis. Jag har en rådjurssadel här. Kan den måhända duga som vår middag?

*James* Jag älskar rådjurssadel.

*Roderick* Och på den kan vi lugnt sedan sova gott.

*James* Jag litar på er heder.

*Roderick* Bra. Var då min gäst och broder tills i morgon.

*James* Med den största tacksamhet och positivitet.

*Roderick* Så skall det låta. Låt oss slå oss ned.

(*De slår sig ner bortom scenen för liken och börjar upprätta ett läger.*)

### Akt III scen 1.

Morgon. De stiger upp från sitt nattläger, där de sovit under samma pläd tillsammans.

*Roderick* Jag hoppas ni har haft en god natt.

*James* Den bästa tänkbara.

*Roderick* Då kanske vi vederkvickta kan fortsätta vår vandring mot er säkerhet.

*James* Vem ni än är har ert värdskap och beskyddarskap varit fullvärdigt.

*Roderick* En naturlig sak för oss i Högländerna. Säg mig bara en sak: varför har ni stannat så länge här?

*James* Jag var ny i detta land, och här fanns så mycket att fästa sig vid.

*Roderick* Som den vackra Ellen Douglas?

*James* Det var hon som först tog hand om mig och visade mig välvilja.

*Roderick* Och den högländska välviljan charmerade er så djupt att ni ville föra bort henne.

*James* Bara sätta henne i säkerhet så länge upproret pågick.

*Roderick* Och vad har ni för intresse av det?

*James* Av hennes säkerhet?

*Roderick* Nej, av upproret.

*James* Jag försäkrar er, jag tänkte bara på hennes säkerhet.

*Roderick* Sir Roderick Dhu har själv tänkt på alla högländets kvinnors säkerhet och därför bett dem samla sig hos Ellen Douglas på hennes ö, som hennes far utvalt åt sig som säker fristad under sin fredlöshet. Endast ni har bett Ellen komma därifrån. Varför?

*James* Jag var väl så charmerad av henne.

*Roderick* Hon tillhör sin fars frände Malcolm Graeme, som sitter fängslad hos saxarna.

*James* Det visste jag inte.

*Roderick* Att hon tillhör Malcolm Graeme eller att han är fängslad?

*James* Det senare.

*Roderick* Alltså är ni intressent i kriget. Man misstänkte er från första början att vara spion. Kan ni förklara er nyfikenhet och ert snokande och kvardröjande så länge på annat sätt?

*James* Jag är ingen spion. Jag kom vilse hit under jakten på en hjort.

*Roderick* Ja, det var Ellen Douglas förklaring. Men den tillfredsställer inte mig. Vad har ni emot Roderick Dhu?

*James* Han är en mördare.

*Roderick* Vilken frihetskämpe är inte det?

*James* Man han har mördat oskyldiga urskiljningslöst.

*Roderick* Som vem då?

*James* Den änkans man som mördades av en annan av Sir Rodericks tjänare igår.

*Roderick* Stackars Blanche av Devan. Han sköt fel och missade. Det var inte mord, bara dråp.

*James* Men han sköt för att mörda en okänd främling som befann sig under gästvänskapens beskydd.

*Roderick* Det är riktigt. Och därför blev han mördad. Men varför är ni Sir Roderick Dhus fiende?

*James* Jag lovade den döende Blanche av Devan att hämnas hennes brudgums död.

*Roderick* Han stod på fel sida. Det var hans eget fel. Han stod i vägen och fick skylla sig själv. Många har begått det misstaget. Ni står också på fel sida.

*James* Hur kan ni då försvara våldet, kaoset, upproret och mordet i den heliga frihetens namn? Är det inte bara en fanatisk besatthet?

*Roderick* Min vän, den är nedärvd. Se bergen runt omkring er, detta glödande varma vackra landskap av bara frihet, hjältedåd och ära, som i alla tider tillhört kelterna. Men vid ett skede kom det upp från söder dessa ambitiösa, giriga och pretentiösa saxare, som tog vårt land ifrån oss. Självsvåldigt gjorde de sig till våra herrar och konungar utan att vi bad om det, och sedan dess, fem hundra år, har vi nu kämpat för vår frihet och vår rätt, vår naturliga arvedel sedan hedenhös. Kan du då som lågländarsaxare påstå att vi har fel?

*James* Vi fördrevs från England av normanderna.

*Roderick* Det är ingen ursäkt för att fördriva oss kelter, göra oss rättslösa, beslagta vår egendom och tvinga de bästa av oss, som familjen Douglas, i fredlöshet och armod.

*James* Du talar om er rätt och förespråkar rättvisa men tar lagen i egna händer och brukar våld mot oskyldiga, som Blanche av Devan och hennes brudgum. Hur tror ni den store Sir Roderick Dhu kan komma någon vart alls med sådana medel? Hur kan det väl sluta annat än illa för honom när allt vad han gör blir fel? Kom över till vår sida i stället, frände, ty låglandet står faktiskt för ordning, lag och rätt. Vi kan ge Douglas hans rätt tillbaka, ty han har ställt sig utanför kriget, men aldrig Sir Roderick Dhu, som leder det.

*Roderick* (ger upp en hög och gäll vissling. Genast flockas det in fullt beväpnade vilda höglandskrigare från alla håll.) Min vän, jag beklagar, men den som hjälpt dig så här långt är faktiskt Roderick Dhu. Nu kan han inte hjälpa dig längre.

*James (ser sig hotad av en överväldigande övermakt, ställer sig med ryggen mot en klippa och drar sitt svärd)* Vad gör det för skillnad? Kom igen, en eller alla! I slutändan skall vi ändå alla falla!

*Roderick (imponerad av hans tapperhet, gör ett tecken till alla kämparna och vinkar bort dem)* Han är för tapper för er alla. Iväg med er! Jag vill tala med honom ensam. *(Alla krigarna försvinner.)*

*James (omtumlad)* Du imponerar med din överväldigande styrka och makt men använder dem inte.

*Roderick* Du står alltjämt under gästvänskapens lagar. Ännu har vi ett stycke att gå innan du är utanför mitt område. Sedan kan vi göra upp.

*James* Varför inte genast?

*Roderick* Bara om du insisterar.

*James* Det är du som insisterar. Jag har ett bättre förslag.

*Roderick* Nå?

*James* Kom med mig till Stirling och ge dig åt konungens nåd, så ger han dig den.

*Roderick* Dina pretentioner överträffar din högfärd. Vem är du att kunna bestämma över konungen? Tror du inte han gör vad han vill? Tror du han skulle tveka inför att avrätta en upprorsman hur kallblodigt som helst, vem som än skulle plädera för honom? Tror du verkligen jag är så dum? Driver du med mig, din gycklare?

*James* Nej, jag försöker bara hjälpa dig i den ringaste mån som någon tack för den ynnest du visat mig.

*Roderick* Vi har pratat nog med strunt. Jag har aldrig kunnat tåla er lågländare, och du är den odrägligaste av alla. Jag köpslår aldrig bort min frihet och min rätt som friboren klansman i högländerna. Även om jag skulle skonas till livet av er fisförnäme föraktlige konung skulle jag hellre, liksom du, ställa mig med ryggen mot en klippa och ensam försvara mitt liv mot den hopplösaste av övermakter.

*James* Jag beklagar att vi måste slåss.

*Roderick* Inte jag, för det blir ett rättvist envig, där du står för lågländarhögfärdens godtycke och tyranni medan jag står för högländets frihet och ärlighet. Må den part som har rätt vinna, och jag vet att jag har rätt. *(drar sitt svärd)*

*James* Jag tänker skona dig om du faller före mig. *(drar sitt svärd)*

*Roderick* Inte jag, om du faller före mig. Du blir som Murdoch lämnad åt gamarna. Hämnad för hämnad.

*James* Du är ovig och bättre funtad att leda en strid än att utkämpa den.

*Roderick* Jag har utkämpat fler än jag kan minnas.

*James* Och därför är du för gammal och trög.

*Roderick* Ja, provocera mig bara! En ilsken tjur är oregerlig och oövervinnelig.

*James* Tvärtom. Det är i dess raseri man finner dess svaghet.

*Roderick* Du bara fjantar och rantar runt som en råtta! Slåss i stället som en man!

*James* Det är ju det jag gör medan du bara skroderar. *(lyckas sára honom)*

*Roderick* Din snabbhet skaffar dig poäng, och din skicklighet är imponerande men biter inte på en gammal tjur.

*James* Försvagad av gubbsjuk kärlek till en alldeles för ung och fager jänta.

*Roderick* Blanda inte in Ellen i det här!

*James* Det var du som ville slåss, inte jag. *(lyckas sára honom)*

*Roderick* Blodet stiger mig åt huvudet och fördunklar min precisionsförmåga. Var kommer allt blodet ifrån? Är jag då redan så illa sårad?

*James* Nästa rond, min vän! Håll dig inte undan!

*Roderick* Det är ju du som ideligen flyr undan min svärdspets, din parvel! Säg mig då äntligen vem du är! Du har ju fått veta vem jag är!

*James* Du förrådde dig. Jag förräder aldrig mig.

*Roderick* Fegis!

*James* Nej, taktiker! *(slår svärdet ur handen på honom. Roderick sjunker ner på knä.)*  
Ge dig, ädle veteran, och följ med mig till Stirling, där jag skall ge dig den bästa vård för alla dina gamla sår.

*Roderick* Aldrig! *(flyger på honom nerifrån och fattar honom om strupen, de tumlar omkull med Roderick ovanpå, men han fläsar och är trött och har blod i pannan som hindrar honom från att se, men så får han upp sin kniv.)*

Flyt tillbaka in i ådrorna på mig, blod, och inte ner i pannan och ner i mina ögon, så att jag blir blind! Så må jag stöta till då i min blindhet för att inte falla själv. Fall, fiende, vem du än är! *(stöter till men träffar med kniven i marken bredvid, då James i sin kvickhet lyckas undgå hugget. Roderick rosslar och rullar över medan James kvickt reser sig osårad och fri. Roderick ligger orörlig och medvetlös på rygg.)*

*James* Så är du fallen, store hjälte, men det krävdes många sår för att få dig på rygg. Nåväl, du arma Blanche av Devan, *(tar fram de båda hårlockarna och doppar dem i Rodericks framvällande blod,)* nu är du hämnad med din brudgum, alltför sent men dock. Den man som vållade er olycka är inte död men flämtar, rosslar och är fallen för att aldrig mera kunna resa sig. Låt det då vara nog. *(tar fram ett horn och blåser en signal, upprepar den några gånger. Så uppenbarar sig småningom fyra ädlingar i samma Lincoln gröna dräkter som han.)*

Tag hand om honom, för honom till Stirling och förbind hans skador väl. Vi kunde kanske rädda honom än till livet.

*Herbert* Knappast ville han det själv.

*James* Om han vill dö, så är det hans sak. Men om vi kan rädda honom till livet så är det vår sak att göra det. Se till att det går fort. Han får ej förlora mera blod, och varje ögonblick av det liv han har kvar är som en evighet för honom. Låt oss rädda honom åt hans evighet.

*Herbert* Vi skall försöka.

*(De fyra tar hand om den medvetlösa Roderick och bär ut honom.)*

*James* Nu till Stirling. Här kan jag ej göra mer för mina vänner här men desto mera där ett nytt liv nu begynner. *(följer efter sina följeslagare.)*

#### Akt IV scen 1. I Stirlings källarhålör.

*fångvaktaren* Men vad kan en vacker och spröd jungfru som ni och en gammal trubadur som den här pittoreska filuren ha för ärende till dessa helveteshålör av bara klagan och död?

*Ellen* Jag söker min far, som någonstans skall finnas här. Jag har en ring, som en god vän till honom skänkt mig, om jag någonsin skulle ha någon bön att framföra till honom. Det har jag nu. *(räcker fram ringen.)*

*fångvaktaren (med vördnad när han ser ringen)* Min dotter, denna ring bjuder oss den djupaste respekt. Du skall omgående få träffa kungen personligen. Hallå, vakt! Ledsaga genast den här flickan upp till de övre regionerna, och framför den här ringen till kungen som hennes oantastliga talan.

*vakt* Kom med mig, fröken. Ni skall få träffa kungen personligen och det omgående.

*Ellen* Det tackar jag för.

*Allan-Bane* Jag stannar här, Ellen, och försöker leta mig fram till din far under tiden.

*Ellen* Lycka till, Allan-Bane! Jag har en känsla av att allting kommer att ordna sig. *(ledsagas bort av vakten uppåt.)*

*Allan-Bane* Så jag besvär dig, gode fångvaktare, att omedelbart bringa mig till min herre. Ja, jag bönfäller dig och beveker dig därom, ty jag är hans man och har ingen rätt att inte vara vid hans sida.

*fångvaktaren* Du trogne gamle trubadur, du skall få se honom, men jag måste varna dig, att han inte är vid något hälsosamt tillstånd.

*Allan-Bane* Vad fattas honom?

*fångvaktaren* Du skall få se, om du insisterar.

*Allan-Bane* Jag insisterar.

*fångvaktaren* Hör på dessa körer av förtvivlan och klagan. Detta är inte bara helvetets förgård utan framför allt dödens, och få slipper levande ut ur dessa tortyrhål av enbart det bittraste elände. Här är man levande begravnen, och man släpps bara ut som död.

*Allan-Bane* För mig då genast till min herre, och öka inte förtvivlan av min ofrivilliga skilsmässa från honom med att hota med hans död!

*fångvaktaren* Min vän, du skall få träffa honom. *(De kommer fram till cellen. Han läser upp.)* Stanna hos honom så länge du vill. Han har ändå inte långt kvar. *(Allan kommer in i en dunkel cell, där någon ligger på en brits och rör sig plågsamt.)*

*Roderick* Vem är det?

*Allan-Bane (kommer fram till honom)* Roderick Dhu! Jag bad att få träffa min herre!

*Roderick* Då trodde de jag var din herre. Men du är välkommen, Allan-Bane, ty jag är ensam och tröstlös. Jag behövde just ett neutralt sällskap som ditt. Hur mår de alla? Vilka har klarat sig? Vilka har stupat? Hur gick kriget? Jag vet ingenting och svävar här i ovisshet mellan liv och död.

*Allan-Bane (mönstrar honom)* Ni är illa sårade.

*Roderick* Jag utkämpade ett hederligt envig och förlorade. Därför ligger jag här i ett krampaktigt försök av min överman att rädda mig till livet, han har visat mig alla omsorger och bandagerat mig väl, men inte vet jag om det är värt något för Roderick Dhu att få leva vidare.

*Allan-Bane* Vi trodde ni var död då ni var så totalt försvunnen. Ingen visste var ni fanns, och kriget genomfördes av höglandsklanerna utan er.

*Roderick* Var du med?

*Allan-Bane* Jag följde med det hela. Jag såg hela tragedin. Jag kan vittna om allt. Ellen mår väl.

*Roderick* Tack och lov! Det är huvudsaken!

*Allan-Bane* Men ingen vet något om Douglas och Malcolm Graeme.

*Roderick* Kungen har stuckit undan dem någonstans för att ta i tu med dem senare. Men sjung för mig om kriget. Låt mig få höra höglandets svanesång, de sista tappra kämparnas sista strid för deras rättmätiga frihet. Låt mig få höra hur allting gick förlorat och sedan dö.

*Allan-Bane* Min härskare, det blir en tårarnas lidandesång om idel otur, olycka och förräderi. Jag måste varna er att det kan bli outhärdligt.

*Roderick* Vad är outhärdligare än det liv som vi måste leva, när allt vi levat för bara bortrövas och förstörs framför våra ögon? Låt mig få stå ut med den yttersta outhärdligheten, så kan jag sedan överklaga hos djävulen och sätta värre hämndkonsekvenser i gång än vad som kan fattas av de levande i denna dödliga jämmerdal.

*Allan-Bane* Jag kan ej lovsjunga kriget, hur de ädlaste blir lidande för ingenting, hur de som överlever blir belönade för sina mord och övergrepp, och hur nyblivna änkor jämte moderlösa söner bara väntar en mer hopplös kvalfull existens än döden.

Kungens trupper ryckte an men mötte motstånd i en dal på väg upp mot Loch Katrine, där de överfölls av bakhåll och var helt omringade, men de slöt sina led och kämpade igenom det. Där var för höglandet en seger inom räckhåll, men då spordes det: Var är Roderick Dhu? Blott hans signal och närvaro var allt som hade där behövts för att förläna oss en seger, hans personlighet allena hade där behövts i synlig form med sin okuvlighet och överlägsenhet, så hade våra högländares vildhet kunnat krossa härsklystnadens giriga inkräktare.

Men kungens trupper ryckte an mot sjön Loch Katrine, och de visste mycket väl att allt som fanns på ön var skyddssökande kvinnor. Ända sade de: "Där ligger ön, som i århundraden har tjänat som banditers tjuvgods gömmor. Det är deras sista tillflykt Kommer vi åt den blott har vi upprorets och fiendernas hjärta i vårt våld."

Man efterlyste då en modig simmare, som kunde ta sig över för att blott lösgöra någon båt att ta sig över med, och genast anmälde sig frivilligt en tapper lansiär. Han simmade djärvt över under pilars skurar, som avfyrades från ön, men kom helt oskadd över och begynte lösgöra en båt, när fram från sitt gömställe bakom eken där vid stranden tyst dök fram höglandets änka med en dolk i handen. Jag såg hur den flammade i mordisk lust i blixstens sken för att begravas i den djärves rygg, som snart låg skvalpande vid stranden. Då kom chockbeskedet. En kurir från Stirling kungjorde offentligt att det nu var slut på kriget då Sir Roderick Dhu och även Douglas var i kungens våld i Stirling. Kungens trupper jublade då som besatta galningar av övermodets glädje, medan de högländarhjärtan som fanns kvar brast ut i tårar, om de inte brast fullständigt.

*Roderick* Det är nog. Jag orkar inte mera.

*Allan-Bane* Så slöt kriget. Douglas fångslad då han självmant erbjudit att medla, och Sir Roderick tillfångatagen ingen visste hur. Då vissnade höglandets sista hopp om frihet från låglandets barbari, småaktighet och översittarlater, och då dog den sista fria själen bland höglandets fria berg när själve Sir Roderick Dhu var fången troligen, som alla tog för givet, genom lömskt förräderi.

*Roderick* Nej, det var inte lömskt. Vi utkämpade hederligt ett envig, främlingen och jag, han för sitt låglands framfart och jag för min rätt. Som gentleman och riddare har han försökt ta hand om mig och rädda mig till livet, men, min vän, jag vill ej leva. *(river upp alla sina bandage och börjar genast förblöda.)*

*Allan-Bane* Nej, du store!

*Roderick* Låt mig dö. Om jag ej mer får leva för de ideal jag hade har jag ingenting att leva för och kan jag bara dö. Sjung vidare, min vän, om våra olyckor och tragedier, sjung mig ljuvt till sömns rakt in i evigheten, och sjung vidare om mig när jag är död. Din sång skall aldrig tystna, och jag skall från evighetens trygga avstånd alltid fortsätta att lyssna till den, njuta av den och i endast den få leva vidare.... *(dör)*

*Allan-Bane (reser sig)* Nej, du store krigare! Så får du icke lämna oss, avvika med din själ och svika oss! Min härskare, ditt liv var vårt, och utan dig finns inget riktigt liv kvar längre i det vissnande höglandet som blott levde av sin frihet. Aldrig skall vi glömma dig, och aldrig skall vi någonsin upphöra att besjunga dig.

*(sätter sig ned vid den dödes sida och gråter.)*



Scen 2.

Ellen i ett väntrum i slottet.

*Ellen (lystrar till något utanför fönstret)* Vad är det för en röst jag hör? Jag tycker att jag känner igen den. Jag har hört den välljudande rösten förut. Det är Malcolm Graeme som sitter någonstans vid ett fönster, men det låter inte som om han var fångslad. Ändå känner jag igen hans längtan och förstår den så väl.

*Malcolm (från ett fönster ovanför)* Min falk är trött på sin pinne under sin huva, min hund är led vid sin föda, min häst står och stampar i stallet av stigande otålighet, och själv sitter jag här och försmäktar av leda och rastlöshet. Varför är jag icke fri långt där ute i skogen, vilt sprängande fram i min friskaste jaktstund på morgonen, med mina hundar glatt skallande stormande fram med min falk som vägvisare flygande högt i triumf för att speja fram bytet. Men jag är berövad mitt rätta liv ute i skogen och måste här sitta och trist räkna timmarna genom den blytung klockklangens klagande klämtningar, som för en ständig begravning, och se hur solstrålarna kryper längs väggarna fram så utdraget och långsamt som möjligt, när förr det var lärkan som väckte mig troget i gryningen alltid i rätt tid, och råkan var den som mig kallade hem till min vila i skymningen. Dessa luxuösa konungsliga tinnar och torn med dess purpurgemak och påkostade utstyrelse har inget roligt att erbjuda mig, när de blott ger min tillvaro skugga och mörker och tung depression inför maktens närvaro och anspråk. Jag står inte ut med dess onödiga pretentioner. Jag solade mig mycket hellre som fordom i glansen från Ellens uppskattande ögon, som var mitt livs enda egentliga sol, och som alltid spred glans över jakten, som bringade mig alltid lycka, så att jag med fröjd före kvällningen kunde nedlägga för henne troféerna av dagens arbete, den lyckosamma och frejdiga jakten. Nu törstar jag endast och hungrar av saknaden av mitt förr så fria liv, när jag nu blott kan sukta av melankoli, nostalgi och besvikelsens ändlösa vemod.

*Ellen* Han sjunger för mig utan att ha en aning om att jag är här och kan höra hans sång.

*James (kommer in)* Kungen är redo att träffa dig, Ellen. Han väntar.

*Ellen* Då skall jag göra mitt bästa för att plädera för alla de minas olyckliga liv.

*James* Jag skall föra dig till honom. Vänta dig blott icke för mycket.

*Ellen* Jag väntar mig ingenting, för jag har ju redan förlorat allt.

*James* Livet återstår alltid.

*Ellen* Vilket liv?

*James* Det får du se. *(visar henne ut. Scenen öppnar sig och blottar ett kungligt galleri där hela hovet är församlat. Alla blottar sina huvuden och bugar sig inför James i artig underdånig hälsning, medan han eskorterar fram Ellen, som han leder vid handen.)*

*Ellen (överväldigad när hon förstår, får inte fram ett ljud, vill sjunka genom golvet, sätter ena handen för ena ögat och håller fram ringen med den andra, det enda hon kan förmå sig till.)*

*James* Det är över nu, Ellen. Du är nu och allt framgent i trygga händer, ty se! Din fader väntar här. *(Douglas stiger fram)*

*Ellen* Pappa! *(kastar sig i hans armar. Omfamningen blir lång och öm och ömsesidigt innerlig.)* Jag trodde jag hade förlorat dig!

*Douglas* Min dotter, alla meningsskiljaktigheter mellan mig och konungen är glömda och förlättna. Kriget är slut, och så är även vår fredlöshet. Vi tillhör nu liksom förr återigen kungens egen närmaste familj.

*James* Din ring, Ellen, gav jag dig för att ge dig rätten att till kungen framställa en önskan, som han måste villfara. Du har ännu inte framställt din önskan.

*Ellen* Då har jag bara en sak att bedja om, och det är nåd för Roderick Dhu.

*James* Jag önskar jag kunde villfara den, men en högre domare än vi har ingripit och gjort alla vidare överklaganden omöjliga. Han har omhändertagits av högre ort, och vi kan inte få ner honom igen. Han avled under smärtsam inlevelse i er familjetrubadur Allan-Banes återgivande för honom av hela kriget på hans egen önskan.

*Ellen* Han är alltså död?

*James* Han har gått in i evighetens bättre värld.

*Ellen* Då har jag blott en annan möjlig önskan, som jag med jungfruns rätta blygsel överlåter åt min far att framställa. (*räcker ringen åt sin far*)

*James* Tror du jag inte skulle känna ditt hjärtas bön? Malcolm Graeme, stig fram!  
(*Denne stiger fram från att hittills ha varit helt osedd. Han böjer knä för konungen.*)

Hit kom du oförskämt och gav dig åt oss med en bön att frälsa James av Douglas från hans bann och fredlöshet och erbjöd dig att själv bli fånge åt oss i hans ställe, varför Douglas gjorde likadant, kom hit och utbad sig för dig. Ni gav er båda fångna, vi tog er båda fångna såsom panter för det vilda kriget, men ni hade redan utväxlat er själva för varandra, utan att ni visste om det. Gå nu ut i skogen med er och förbli för alltid ärade och fria såsom skotska ärans män och kungens egna närmsta vänner! Här får du en boja, Malcolm Graeme, som evig vänskapsgåva såsom straff från mig på livstid, om du bara äktar Ellen Douglas. (*tar av sin egen gyllene halskedja och lägger den omkring Malcolm.*) Var nu mina och varandras, på det att vi alla måtte länge leva i vår välförtjänta lycka. (*lägger Ellens hand i Malcolms. Dessa omfamnas äntligen.*)

*Douglas* James, min son, om jag så får dig kalla, vem har lärt dig alla dessa tricks, din maskeradkonst, denna manipulativa mänskliga diplomati och detta ädelmodss storslagenhet?

*James* Du var min lärare, och jag har aldrig glömt dig. Du var fruktad mest i hela Skottland för din slughet, endast jag beundrade dig och tog väl till vara dina mästerliga manövreringskonster.

*Douglas* Som min trognaste elev har du dock överträffat väl din lärare.

*James* Att som elev få vitsordet att läraren är överträffad kan betyda bara en sak, att den läraren var överlägsen.

*Ellen* Börja inte bråka nu på nytt om att den andra måste vara bäst. Ni är bäst båda två, och håll då äntligen till godo därmed!

*Douglas* Låt oss låta kvinnan råda, ty allenast hon kan sluta alla krig.

*James* Nu till banketten, om jag så får be, ty om jag är er skyldig något, mina vänner, så är det åtminstone en vänskaps- och en festbankett.

(*Musik spelar upp. Hovet applåderar. Konungen ledsagar sina vänner ut till banketten.*)

Slut.

(Gwaldam 2.11.2006)